

Svoemu velikomu zemljaku
 gospodinu
 Đu Antu Trumbiću
 na uspomenu u znak najis-
 šeg veleštovanja Prof. Šeparović
 Zagreb, 1936.
 28. Lipnja, (autor)

Ovo djelo posvećujem hrvatskim žrtvama
 sviju vjekova.

M. Š.

Fotografija Marka Šeparovića i njegova posveta knjige "Hrvatska povijest djedova unuku" 28. lipnja 1936. Trumbiću. (OREB, Marko Šeparović, str. 103).

Prof. Ivo Marinović za vrijeme nastave u koprivničkoj gimnaziji. (Đ. ZATEZALO, T. MAJETIĆ, Ivo Marinović, str. 40).

Dr. sc. Mira KOLAR
Sveuč. prof. u mirovini, Zagreb

POLITIZACIJA ĐAKA NA KOPRIVNIČKOJ GIMNAZIJI OD 1931. DO 1935 GODINE I PROFESORI IZ DALMACIJE MARKO ŠEPAROVIĆ I IVO MARINOVIĆ

1.

Poznato je da su Dalmatinci pri kraju 19. stoljeća preuzeli političko vodstvo u političkom životu Hrvatske. To su potvrdili tijekom Prvog svjetskog rata kada je dr. Ante Trumbić bio vodeća ličnost u Jugoslavenskom odboru te prvi ministar vanjskih poslova nakon što je stvoreno ujedinjeno Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca. Hrvati su mu vjerovali sve do Rapallskog ugovora. Međutim, svojim potpisom kojim se prepušta Talijanima grad Zadar te nekoliko dalmatinskih otoka Dalmatinci su postali najveća opozicija režimu i prvotno oduševljenje što je stvoreno Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca zamijenjeno je dubokim razočaranjem koju su izazvali Srbi svojom centralizacijskom politikom i svojom težnjom da budu vodeći narod u državi. Velikosrbi su na svaki način htjeli dokazati da su i prečanske krajeve "oslobodili" odnosno "osvojili" puškom, što je dakako bilo daleko od stvarnosti, jer su i mnogi Hrvati i Slovenci sudjelovali u srpskim vojnim jedinicama, želeći da se ostvari ideja koja je nastala u krugu biskupa Jurja Štrossmayera i dr. Franje Račkog koji su i stvorili Jugoslavensku akademiju znanosti i umjetnosti kao zajedničku ustanovu za sve južnoslavenske narode na osnovama ravnopravnosti i jednakosti na polju kulture, a možda i šire..

Ante Trumbić, Fran Supilo, Dalmatinci i mnogi Hrvati koji su dugo podržavali jugoslavensku ideju doživjeli su razočaranje već prvih godina nakon rata. Među takvim Dalmatincima možemo pronaći mnoge koji su ostavili Dalmaciju i došli u sjeverne krajeve gdje nisu bili kompromitirani zbog pravaštva ili hrvatskog radikalizma te su tu razvijali svoje ideje. Dalmatinci su u pravilu "žestoki" Hrvati i oni su sa sobom donosili svoj burni temperament, dobru komunikaciju i dijalog. Bilo je nekoliko takvih i u Koprivnici ali nisu svi bili povjesničari. Svakako treba spomenuti izvanrednog muzičara i skladatelja Vladimira Dominisa iz Makarske koji se sklonio u Koprivnicu 1939. i mnoge druge. Svi ti Dalmatinci nisu bili politički istomišljenici, ali svakako su ovdje našli - barem jedno vrijeme - utočište bez obzira da li su bili radikalni nacionalisti kao Marko Šeparović ili lijevičari hrvatske orijentacije kao što je to bio Ivo Marinović.

Koprivnicu je otvaranje ličke pruge 1925. približilo Dalmaciji, jer se sada moglo doći iz srednje Dalmacije do Zagreba za dvanaest sati, a od Zagreba do Koprivnice vozili su vlakovi dosta često, savladavajući tu udaljenost od 95 kilometara za dva i pol sata. U

Koprivnici se sada moglo uvijek kupiti kvalitetno dalmatinsko crno vino a sve češće se je čuo dalmatinski prepoznatljiviji dijalekt, osobito u redovima državnih činovnika, pa i među nastavnim kadrom.

Koprivnička gimnazija ubrajala se među mlade gimnazije. Godine 1908. otvorena su četiri niža razreda, a 1918. su se počeli otvarati i više razredi.¹ Budući da je učenika bilo mnogo interes za profesorskim kadrom bio je veliki i oni su dolazili iz svih dijelova nove države. Na toj su gimnaziji za vrijeme Kraljevine Jugoslavije izbile dvije afere koje su ozbiljno uzdrmale život gimnazije i zaprijetile njenom opstanku. Prva se je dogodila 1929. a druga 1935. godine. U oba slučaja su voditelji tih afera bili Dalmatinci. O tim aferama se malo zna ili se zna nedovoljno, iskrivljeno i dakle netočno. Prva afera izbila je u vrijeme prve godine diktature i vlasti su sve riješile vrlo jednostavno, premještanjem svih profesora koji su bili imalo sumnjivi, zatvaranjem gimnazije i ponovnim otvaranjem nakon što su koprivnički zastupnici izmolili kod kralja Aleksandra ponovno otvaranje gimnazije uz obećanje da će biti odani kraljevskom dvoru. Druga afera izbila je 1935. godine kada je Hrvatska seljačka stranka (HSS) s osloncem na glasove radnika nastojala pobijediti na izborima u svibnju 1935. godine.

Vrlo je zanimljivo usporediti ove dvije afere, ali i istražiti njene uzroke i posljedice. U stvari trganje slike kralja Aleksandra u osmom razredu dovelo je ne samo đake, već i nastavnike a možda i cijelo stanovništvo Koprivnice u nezavidan položaj, pogotovo stoga što su se Koprivničani trudili da dokažu svoju lojalnost vladaru, želeći zaustaviti dalju gospodarsku propast grada Koprivnice, koja joj je prijetila zbog graničnog položaja prema Mađarskoj u vremenu nakon Prvog svjetskog rata.

Iskazivanje netrpeljivosti prema kraljevskom vladaru 1932. i ponovno 1936. nije imalo iste uzroke, ali su posljedice bile jednake. Prvu su aferu izazvali đaci hrvatske orijentacije predvođeni profesorom Markom Šeparovićem, a drugu đaci komunističke orijentacije predvođeni prof. Ivom Marinovićem i iz njihovih redova potječu prof. Ivan Paprika ali i mnogi mladi ljudi koji su otišli u partizane direktno iz gimnazijskih klupa 1943. godine.

Osvrnut ćemo se na obje ove afere i njihove protagoniste jer mislim da je proteklo dovoljno vremena da se oba slučaja prikažu i ocijene objektivno, potvrđujući da je Koprivnica u određenim momentima bila snažno pravaški orijentirana, ali i socijalno osjetljiva te da je ovo drugo dovelo do jačanja marksističkih ideja dakle i komunizma među omladinom.

2.

Marko Šeparović, rođen je u Veloj Luci na Korčuli 9. lipnja 1891.² Završio je klasičnu gimnaziju u Dubrovniku 14. srpnja 1911. i onda je upisao u jesen 1911. Visoku školu za kulturu tla tj. agronomski fakultet u Beču. Međutim već u ljetnom semestru te godine on je slušač povijesti i zemljopisa na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, prima-

Naslovnica Hrvatskog Radiše iz 1935. u kojem su objavljeni Šeparovićevi radovi "Večer" i "Sol".

jući stipendiju iz zaklade Šandora Bresztynskog³ te sluša predavanja Vjekoslava Klaića, stari vijek kod prof. Gavre Manojlovića, stari vijek, hrvatsku povijest kod dr. Ferde Šišića, arheologiju kod Josipa Brunšmida, zemljopis kod Hinka Hranilovića i Branka Šenoa, srednjovjekovnu književnost kod Đure Šurmina i talijanski jezik kod Bare Poparića. Slijedeće godine sluša iste profesore ali još i Grubera koji predaje najstariju povijest Hrvata, te francuski kod Adamića, geografiju kod Gavazzia te i književnost kod Đure Arnolda. Slijedeće godine sluša povjesnicu najnovijeg vremena kod V. Klaića, zatim paleografske vježbe kod Karla Horvata koji je više godina boravio u Rimu kao upravitelj Zavoda sv. Jeronima, te dakako dr. Ferdu Šišića. Prve ratne godine upisuje vježbe Chronicon Slavorum kod V. Klaića. Sluša historijsku metodu kod dr. Karla Horvata, trgovačku i prometnu geografiju kod B. Šenoa, i velika oceanska putovanja kod dr. Frana Barca, povijest filozofije kod Alberta Bazale i književnost kod dr. Đure Arnolda. U drugoj godini balkanskih ratova 1913. bio je unovačen no čini se da povremeno sluša predavanja te je uspio 1915. apsolvirati povijest i zemljopis, ali je ispit za profesora položio 1925. u Beogradu. U vojsci je bio do 1918., ali je zbog ranjavanja u rujnu 1917. i proglašenja tridesetpostotnim invalidom dobio jednogodišnje bolovanje. Nije objašnjivo kako se je 16. srpnja 1917. uspio oženiti Olgom Piškulić iz Sušaka u crkvi sv. Jurja na Trsatu.⁴ No u vrijeme ženidbe boravio je u Otočcu pa se može pretpostaviti da je bio u tamošnjoj kasarni.

Šeparović je bio imenovan 14. listopada 1917. za suplenta na Nautičkoj školi u Kotoru te je vjerojatno doživio pobunu bokeljskih mornara 1918. koja je ugušena u krvi.

Zemaljski poglavar za Bosnu i Hercegovinu Sarkotić, istovremeno i vojni komandant čitavog područja, postavio ga je 12. rujna 1918. za suplenta na Velikoj gimnaziji u Sarajevu pod uvjetom da za tri godine stekne potpuno osposobljenje za učitelja srednjih škola i da položi administrativni ispit. Šeparović to nije uspio do 1925 godine. Napušta Sarajevo. Izvršni odbor Narodnog odbora u Podgorici imenovao ga je 26. ožujka 1919. za profesora podgoričke gimnazije, te je to i potvrđeno 3. kolovoza 1920. godine. Međutim na izborima 28. studenog 1920. očito nije glasao kako treba, te je 21. rujna 1921. premješten u Kosovsku Mitrovicu a točno godinu dana kasnije po službenoj potrebi bacaju ga u Gnjilane na Metohiji te 8. studenog 1922. na gimnaziju u Prištini, u veljači 1923. na gimnaziju u Užice, u rujnu iste godine na gimnaziju u Srpsku Požegu kraj Krajujevca, a 1924. na gimnaziju u Pirot. Očito se je deklarirao politički na krivoj liniji pa je bilo zaboravljeno njegova podrška ujedinjenju 1918. godine. I radikalski i demokratski ministri u Beogradu prečestim premještanjima mu otežavaju život. Svake godine mu se rađalo po jedno dijete, te ih je na kraju svog profesorskog vijeka imao petoro.⁵ Osobito se ta tendencija zapaža u vrijeme radikalskog ministra prosvjete Marka N. Trifkovića do kraja 1920. i demokrate Svetozara Pribićevića od siječnja 1921. ali i radikala Miloša Trifunovića od 16. prosinca 1922. godine.⁶ Očito je da je Marko Šeparović bio već prepoznat kao hrvatski povjesničar te mu izlaganja baš nisu bila uvijek u skladu sa školskim programom koji je promovirao zajedničku hrvatsko-srpsku povijest i jedan ekaviziran jezik. Zato su ga i držali u krajevima gdje i nije bilo Hrvata. Iako je u početku bio sklon mišljenjima Frana Supila i Milana Marjanovića.⁷ koji su do Prvoga svjetskog rata smatrali ideju jugoslavenstva najbolju za narode na području koje se je tek krajem 19. stoljeća počelo nazivati Balkanom, ipak je tragična smrt Frana Supila a onda i odbacivanje dra Ante Trumbića iz vlade 1921. moralo utjecati na emotivnog Marka Šeparovića te je on svoju ogradu od Beča i od Budimpešte pomalo pretvarao i u ogradu od Beograda. Šeparović se pomalo od puškaša sve više približavao stranci Stjepana Radića te je na kraju i postao pristaša Hrvatske seljačke stranke.

Položivši profesorski ispit u Beogradu 1925. Šeparović je dobio mjesto na Pomorskoj akademiji u Bakru gdje je bio ravnatelj Rajmund Peručić kojeg je upoznao još u Crnoj Gori. Ovdje je počeo proučavati razne sprave koje su upotrebljavali pomorski kapetani, te je mislim ovdje i osmislio svoju spravu s prikazom kretanja planeta oko sunca. U Bakru je i dočekaio i Radićevo priznanje Vidovdanskog ustava i monarhije i njegovo imenovanje 17. studenog 1925. ministrom prosvjete. Stjepan Radić je i imenovao Marka Šeparovića profesorom u Slavonskom Brodu 16. srpnja 1926. godine i tu Šeparović radi do 16. listopada 1929. godine. U vremenu diktature nastavlja se Šeparovićevo premještanje. Prvo je 16. listopada 1929. premješten na gimnaziju u Bihać, i onda 11. listopada 1931. na veliku gimnaziju u Koprivnicu. Ovdje je radio do 2. lipnja 1932. kada je ukazom ministra prosvjete br. 17325 bio otpušten iz državne službe. Šeparovićevo imenovanje za profesora u Koprivnici glasi: *"Njegovo veličanstvo Aleksandar I. po milosti Božjoj i volji narodnoj kralj Jugoslavije na predlog g. Ministra prosvete blagovoleo je*

ukazom Svojim od današnjeg dana postaviti: u realnu gimnaziju u Koprivnici Šeparović Marka, profesora realne gimnazije u Bibaču, činovnika VI. položajne grupe - po službenoj potrebi. U Beogradu 11. oktobra 1931. Br. 36891. Po naredbi Ministra prosvjete načelnik Kosta Sretenović."

No slično glasi i otkaz Šeparoviću s koprivničke gimnazije prije kraja školske godine 1931/1932. On glasi: "*Njegovo Veličanstvo Aleksandar I. po milosti Božjoj i volji Narodnoj Kralj Jugoslavije na predlog Gospo. Ministra Presvetog blagovoleo je ukazom svojim od današnjeg dana penzionisati Šeparović Marka, profesora realne gimnazije u Koprivnici, činovnika VI. položajne grupe sa jednom periodskom povišicom. U Beogradu 2. Juna 1932. S.N. Br. 17325. Po naredbi ministra prosvete načelnik K. Sretenović."*

Nema obrazloženja, nema podataka, nema ničega. Iz ovih se dokumenata ne vidi ni razlog premještanja ni razlog otkaza. Ništa.

Što nije bilo u redu s Profesorom Markom Šeparovićem? Što se tiče struke Marko Šeparović bio je dobar student i dobar nastavnik kojega su učili dubrovački i zagrebački profesori. Bio je sklon mehanici a ponešto i maštanju. Gdje god je radio uređivao je fizikalni laboratorij a izmislio je upravo tijekom rada u Koprivnici i aparat Eklyptikon. Zbog ovog izuma bio je pohvaljen 1933. i 1934. od jednog stručnog lista čehoslovačkih profesora, a da se radilo o nečem vrijednom potvrđuje se još u proljeće 1941. kada se pomišljalo da se ta sprava koja je zorno prikazivala kretanje svemirskih tijela obavezno nabavi za školske laboratorije.⁸ Prof. Marko Šeparović je ovaj izum realizirao u Koprivnici i to nije prošlo nezapaženo. O tome piše Dušan Ožegović, urednik *Podravske novine*, 1932. slijedeće: "Profesor naše gimnazije gosp. Marko Šeparović, izumitelj ekliptičke sprave za zornu obuku matematičkog zemljopisa, dobio je ovih dana čekove iz Dortmunda da pošalje oko 10.000 dinara za patentiranje njegovog izuma u Poljskoj, Belgiji, Italiji, Njemačkoj i Francuskoj. Naš izumitelj poveo je sam akciju, da okupi desetak prijatelja i mecena, koji bi ovu stvar novčano omogućili, ali je do sada uspio samo djelomično, pa se ovim naše uredništvo obraća na inteligentne patriote s apelom, da svoje doprinose u tu svrhu pošalju na našu adresu, koji će s obilnom dobiti biti povraćeni istim putem, čim prije dođe do prodaje ovog patenta. Svaki doprinos u tu svrhu bit će istaknut u našem listu, a u današnjim prilikama i najskromnije više nas može mnogo. Tko ne riskira ne napreduje, a mi moramo dokazati, da smo kadri i plasirati u kulturnom savjetu ne samo svoje materijalne, nego također i duhovne produkte!"⁹ Dakako svota nije skupljena. Bilo je to vrijeme velike krize kada je bilo teško zaraditi novac, a još ga teže dati. Šeparović nije našao na pomoć odnosno nije ju stigao skupiti, jer je postao politički nepoćudan, angažiravši se u obrani učenika koji su uništili kraljevi sliku.

Koprivničko područje bilo je vrlo osjetljivo područje u političkom smislu. Od pravaške i Zagorčeve, Koprivnica prolazi fazu Hrvatske zajednice i Hrvatske pučke stranke i sve se više približava stranci Stjepana Radića, pa zajedno s njim mora prolaziti kroz turbulencije stranačkog i političkog života u Hrvatskoj. Koprivnički listovi osobito list *Žličara Koprivnički Hrvat* bio je opozicioni list u kojem je bilo mnogo kritičkih članaka na račun politike, uprave, zatvorenosti granice i propadanja gospodarstva u gradu. De-

mokrati i radikali u Beogradu su smatrali da su Koprivnici učinili veliku uslugu kada su joj dozvolili produženje četverogodišnje gimnazije u osmogodišnju neposredno poslije Prvog svjetskog rata. Zbog radikalizacije svog političkog života Koprivnica i koprivnička gimnazija bili su trn u oku Ministarstvu prosvjete u Beogradu koji su nevoljko gledali kako ova škola guta velika sredstva iz državnog proračuna kroz plaće profesora, pa su se već 1924. počele širiti glasine o njenom zatvaranje, tj. da će se ukinuti viši razredi gimnazije zbog premalog broja učenika.¹⁰ To se je doista pokazalo istinitim, pa je 22. rujna 1927. u gradskoj vijećnici održana protestna skupština građana zbog najave njene redukcije.¹¹ U obranu gimnazije, izgrađene velikim žrtvama samih građana i ponos Koprivnice, ustala je čitava Koprivnica, pa su vlasti u tom momentu i odustale od zatvaranja. a tu je akciju predvodio prof. Ivo Klučka, rođeni Iločanin, koji se 1927/1928. nalazio u časnom sudu Hrvatskih učiteljskih društava za Koprivnicu.¹² Međutim smrću Žličara Koprivnica ostaje bez opozicijskih novina. Koprivnica se smiruje, a vlada tome doprinosi premještanjem koprivničkih intelektualaca u razna mjesta udaljena od Podravine.

Marko Šeparović se našao u Koprivnici u najnezgodnijem trenutku. Šestosiječanjska diktatura je 1931. već je počela slabiti, pokazujući se pod utjecajem velike svjetske krize nesposobnom da izvuče zemlju iz krize. No upravo u takvim režimima koriste se kojekakve metode kako bi se pažnja javnosti skrenula od svakodnevnih problema na kojekakve afere. Vlast je još uvijek pokušala učvrstiti vlast Jugoslavenske radikalne stranke i unitarizam, ali je bilo sve očitiije da vlast u državi žele radikali zadržati samo za sebe i da ju ne namjeravaju ni s kim dijeliti. Svako vješanje hrvatske zastave ili nevješanje državne prigodom državnih blagdana smatrano je političkim prestupom, pa je bilo malo građana koji nisu na ovaj ili onaj način došli u sukob s vlastima koje su nastojale u koprivničku sredinu unijeti srpske propise i prije unifikacije zakona za čitavu zemlju. Gimnazijalci su bili u osobito nezavidnom položaju. Kod kuće su od svojih seljačkih roditelja slušali drugo nego što su slušali od direktora gimnazije Dragutina Galijana¹³ odnosno oglasnih knjiga koje su čitale u svakom razredu i koje su propisivale život škole u duhu centralistički uređene države u kojoj sva vlast pripada kralju.

Nepoćudnih i nepodobnih bilo je i među profesorima kako je to iskazano u jednom nedatiranom izvještaju Okružnog inspektora iz Varaždina koji je vjerojatno nastao poslije uništavanja kraljeve slike na koprivničkoj gimnaziji.¹⁴ Među nepouzdanima našli su se prof. Lujo Javor, Franjo Dolenc, među manje pouzdanima prof. Bogdan Babić, Marko Šeparović, prof. Stjepan Malenica, dr. Julio Makanec, prof. Alojzije Čudovan, Ljubica Branković, Ivan Medved i prof. Ivo Klučka koji je bio samo honorarni nastavnik hrvatskosrpskog jezika i latinskog i grčkog.¹⁵ Kao izraziti separatisti iskazani su prof. Ivan Kocijan, prof. dr. Mijo Selec. Iako ova ocjena Okružnog inspektora i nije baš bila posve točna, ipak se može zaključiti da od 29 nastavnika prosvjetni inspektor iz Varaždina nije imao nikakvo povjerenje u čak devet koprivničkih nastavnika na gimnaziji. Dakle trećina nastavnog zbora bila je sumnjiva, a daljim istragama među sumnjivce

je uvršten i Vladimir Blašković. Ono što se kasnije dešavalo gurnulo je neke profesore jače ulijevo, a neke jače udesno. No činjenica je da među njima nije bilo niti jednog komuniste.

Zapravo ne bi se moglo reći da profesori koprivničke gimnazije nisu bili uključeni u politiku. Gotovo su svi bili pristaše Seljačko demokratske koalicije kada je u listopadu 1927. sklopljen sporazum S. Radić - Svetozar Pribičević i kada su ova dva - tada obadvojica opozicioni političari - osmislili zajedničko djelovanje preko oblasnih odbora na poboljšanju cjelokupnog života naroda u Hrvatskoj.¹⁶ Ovakvu politiku prihvatila je i većina Dalmatinaca, otriježnjena radikalskom politikom koja je sve prečanske krajeve smatrala svojim ratnim plijenom iz kojih je bezdušno izvlačila profit radi svog bogaćenja.¹⁷

Kada je umro Stjepan Radić 11. kolovoza 1928. od posljedica ranjavanja u Narodnoj skupštini veleluški Odbor Hrvatske seljačke stranke (HSS) je u dogovoru sa Samostalnom demokratskom strankom (SDS) 12. kolovoza održao žalobnu sjednicu i poslije povorke i mise prof. Marko Šeparović je govorio o Stjepanu Radiću u ime HSS-a, a Ljubo Vučetić u ime Samostalne demokratske stranke Svetozara Pribičevića. Tom su prilikom okrenuti prema Zagrebu svi prisutni Velelučani otpjevali "Lijepu našu" što je tada bio politički prestup.¹⁸ Dakako progoni istaknutih članova HSS-a i SDS nakon proglašenja diktature nisu mogli mimoći ni Šeparovića koji je 1931. dobio premještaj u Koprivnicu za koju se smatralo, zahvaljujući politici dr. Vladimira Malančeca, da je odana kralju.¹⁹ Naime Šeparović je te godine objavio članak o imenu Bihaća, osvrnuvši se na studiju Radoslava Lopašića "Bihać i bihaćka krajina"²⁰

Godine 1932. bila je crna godina za koprivničku gimnaziju koju su "dobro osjetili i građani i profesori i đaci"²¹ Oktroirani ustav proglašen u jesen 1931. nije donio veću slobodu građanima. Izbori su i dalje bili kontrolirani a vlast je pazila da niti jedan opozicioni političar ne bude izabran u Parlament, a osobito ne u Senat koji je bio neke vrsti savjetodavno tijelo beogradskim vlastima.

Raspoloženje u koprivničkoj gimnaziji školske godine 1931/1932. bilo je HSS-ovsko i došlo je do uništavanja slike kralja Aleksandra Karađorđevića u jednom razredu. Predstojništvo gradske policije u Koprivnici provelo je istragu i 16. travnja 1932. podnijelo prijavu protiv Franje Borića zbog trganja slika u zgradi državne realne gimnazije u Koprivnici.²² Istraga se proširila i na profesore i oni su proglašeni krivima što se đaci ne ponašaju državotvorno. Okružni inspektor u Varaždinu dobio je naređenje od bana da izvidi što se desilo na koprivničkoj gimnaziji. Ispitivanje je trajalo od 6. do 9. travnja duboko u noć. Uz pomoć predstojnika gradske policije izvršeno je saslušanje direktora gimnazije Dragutina Galijana, te profesora Hermenegilda Juričića, đaka 8-og razreda Slavka Borića, đaka 7. b razreda Tome Cupana i Emanuela Simunića, te đaka Franje Borića i njegovog oca Borić Franje. Saslušani su također i studenti zagrebačkog univerziteta Josip Korošec,²³ Ivan Paprika²⁴ i Mihalj Pavlović, a iz preventive je uhapšen "poznati terorist" Mijo Bzik, trgovački pomoćnik bez mjesta.²⁵

Inspektor je uhapsio Korošca, Slavka Borića, Cupana, Simunića ali je prvi bio uhapšen Franjo Borić koji je već 21. prosinca 1931. bio isključen odlukom ministra prosvjete iz svih srednjih škola u Kraljevini radi isticanja protiv državnih ideja, ali je imao pravo polaganja privatnih ispita, te se je radi toga pojavio u Koprivnici. Tragovi njegovih stopala otkriveni su na katedri 7 b. razreda i cipela u dvorištu. Poslije istrage u zatvoru je zadržan samo on i student Josip Korošec. Inspektor je povezo ovaj slučaj s uništenjem slike kralja u osnovnoj školi u Kuzmincu u noći od 9/10. travnja 1932. uz mišljenje da se u ovoj akciji radi o "dobro organiziranom društvu iz redova separatista i vjerojatno i komunista" Inspektor smatra da s tog razloga treba biti pojačan žandarmerijski vod u Koprivnici s barem šest žandara a s isto toliko žandara treba biti pojačan žandarmerijska četa u Varaždinu. Navodi se slabost predstojništva gradske policije u Koprivnici koje ima samo 16 redara, ali ti nemaju stalnost a neredovito su i plaćani, a pored toga nema niti jednog policijskog agenta te očito koprivnička policija i nije sposobna reagirati kako treba, iako željeznički i pogranični komesarijat u Koprivnici ima 18 službenika pa bi trebalo barem osmoricu premjestiti u gradsku policiju ili spojiti obje ustanove. Inspektor završava svoj izvještaj ovako "... moram napomenuti da sadašnji šef željezničkog i pograničnog komesarijata Tanasijević Sava uz najbolju volju ne može uspješno raditi u Koprivnici, jer ni izdaleka ne pozna tamošnje prilike. Istog mišljenja je i odličan komandant pograničnog otseka u Koprivnici g. potpukovnik Milošević Svetozar. Čast mi je napokon predložiti, da izvoli naslov gos. Ministru Prosvete skrenuti pažnju na činjenicu da ima na zračnoj crti od nepotpunih 80 km tri potpune gimnazije: Varaždin, Koprivnica i Bjelovar. Dok su političke (prilike) na Bjelovarskoj gimnaziji odlične, u Varaždinu povoljne, iste su u Koprivnici upravo očajne te se u Koprivnici s državnim novcem odgaja antidržavni element. Potpuna redukcija ove gimnazije bila bi potrebna ne samo u interesu državnog budžeta, nego je potreban u eminentnom državnom i političkom interesu. U slučaju redukcije ove gimnazije bilo bi od velike važnosti da se u pograničnoj Koprivnici namesti jedan ili dva bataljona vojske, koja bi imala najpodesnije prostorije u velikoj zgradi gde stoji sada gimnazija i koja ima ogromno dvorište sa vrtom."²⁶ Traženje ukidanja koprivničke gimnazije i pretvaranje iste u kasarnu diglo je na noge sve Koprivničance.

Policija je ispitala i učesnike sastanka učenika u Mučnoj Reci kada je Vlado Šavor, kasniji profesor na gimnaziji, rekao da nije zadovoljan "uređenjem države", a slično su izjavili i Željko Sajvert, Anita Kolar i Ivka Muhvić, te Vladimir Šmit, Franjo Jembrek, Nedeljka i Zorko Katić.²⁷

Još prije završetka školske godine 1932. koprivnički profesori Ivan Medved, dr. Julije Makanec i Vladimir Blašković hitno su premješteni u najudaljenije dijelove kraljevine Jugoslavije i to Makanec²⁸ u Leskovac a Blašković u Plevlje.²⁹ "Ukazom Njeg. Vel. kralja S.n. br. 17325 od 2. juna 1932. penzionisani su sa danom 1. jula 1932: Kocijan Ivan, profesor; Babić Bogdan, profesor; Šeparović Marko, profesor; Malenica Stjepan, profesor i Selec dr. Mijo, profesor."³⁰ Činjenica da je prof. Marko Šeparović bio među

otpuštenima a ne premještenima potvrđuje da je njegova krivnja bila veća nego kod drugih.

A onda je ukinuta i gimnazija. To je zabilježena u gimnazijskom izvještaju za školsku godinu 1931/1932. ovako: "Pri koncu štampanja ovoga izvještaja stigla je odluka Ministarstva prosvjete, odjeljenja za srednju nastavu S.n. br. 18294 od 22. juna 1932. god. ovoga sadržaja: Ministarski savjet na svojoj sjednici od 17. juna ove godine, a na osnovi paragrafa 22. Financijskog Zakona za 1932-33. ukinuo je realnu gimnaziju u Koprivnici.³¹ U *Koprivničkom Hrvatu* objavljen je 2. srpnja 1932. članak "Nakon ukinuća koprivničke gimnazije" s viješću da su državne vlasti zbog poznatih događaja na gimnaziji, tj. kidanja kraljevih slika ukinule koprivničku gimnaziju i da nastave na jesen neće biti. To se velikom brzinom pronijelo čitavim koprivničkim krajem i uzrujalo mnoge duhove koji su se prisjetili s kakvim su poteškoćama u vrijeme gradskog načelnika Vargovića sagradili zgradu gimnazije i kako su se veselili kad je otvoren peti razred. Kao razlog ukidanja navedena je ušteda u državnom proračunu i "netašica prostorija", ali očito ne za školu već za vojsku. Klučka koji je autor članka napada ovu odluku jer da događaji u gimnaziji ne mogu biti razlog ukidanja gimnazije, Budući da "...omladina ostaje uvijek omladina manje više u svakom narodu jednaka i ona ne može biti odgovorna za takove čine, jer ideali se kod omladine radjaju pod uplivom prilika u kojima omladina živi, a poznato je takodjer da na duševni razvoj omladine utječu svi događaji koji se u to doba zbivaju u svijetu."³²

Zanimljivo je da se kao razlog zatvaranja gimnazije spominju samo "...poznati događaji" na gimnaziji, a nitko konkretno ne opisuje, pa nam je tek prof. Ante Neimarević u svojem rukopisu o povijesti gimnazije zapisao da je 14. i 17. svibnja 1932. na nastavnom savjetu povedeni disciplinski prekršaji protiv dvojice učenika IV. razreda koji su uništili sliku kralja Karađorđevića i da je došao 21. lipnja i izaslanik ministarstva Miloš Zečević i da je već 17. lipnja 1932. Ministarski savjet na prijedlog ministra prosvjete dr. Dragutina Kojića donio rješenje o ukidanju gimnazije.³³ Ta vijest je objavljena u zagrebačkom *Jutarnjem listu* 8. srpnja i tu je navedeno da je "Gimnazija u Koprivnici ukinuta radi primjera ostalim gimnazijama" a da je otvorena puna gimnazija u Virovitici kao nagrada za uzorno ponašanje profesora. Dakle Koprivnica je kažnjena a Virovitica nagrađena radi ponašanja svih profesora i nepoznati autor je upozorio da je ono što se desilo koprivničkoj gimnaziji upozorenje da će tako proći "... svaka škola u kojoj se dešavaju stvari koje se ne mogu trpiti u jednoj državnoj ustanovi."³⁴

Čitav koprivnički kraj se je sada aktivirao u obranu svoje gimnazije od trgovaca, obrtnika, seljaka, namještenika, radnika i činovnika. To je izazvalo silnu boru negodovanja. Ukazivalo se da koprivnički kraj spada mjeđu gospodarski najnaprednije krajeve Kraljevine Jugoslavije, a zgrada realne gimnazije da je podignuta troškom gradske općine te da je ovaj zavod otvoren kao nepotpuni još za vrijeme neprijateljske vladavine te je plod mnogogodišnje borbe sa neprijateljskom vlasti i predstavlja prema tomu jednu teškom borbom postignutu kulturnu tečevinu našeg naroda.³⁵

Gradonačelnik dr. Branko Švarc poslao je ministru prosvjete dr. Drag. Kojiću predstavku u kojoj navodi razloge radi čega ne treba ukinuti gimnaziju te da je za nedostatak nacionalnog, odnosno odgoja u jedinstvu kriv samo nastani kadar. No dr. Švarc kao odvjetnik brani i sebe i Koprivnicu: "Ponovno ističem, da je ovo sasvim principijelno jer mi konkretni primjeri nijesu poznati, niti sam ja kompetentan, da prosuđujem rad nastavnika, već samo konstatujem općenite pojave i izrazujem o istima svoje mišljenje". Opširno su obrazloženi događaji na gimnaziji i očito su bili tako dobri da je ukinuće gimnazije došlo u pitanje ali još se čekalo i predstavka od 1. kolovoza 1932. nije dovela do promjena iako se u njoj ukazivalo da nije pravedno da se zatvori cijela gimnazija radi uništenja jedne slike te da je ovo uništenje osudila i cijela Škola, i nastavnici i đaci i roditelji prigodom sastanka "zajednice doma" koja je i osnovana da rješava nesporazume između roditelja, djece i škole, a da je paljenje slike osudio i Sokol i cijelo građanstvo. Ovu je predstavku očito sastavio Klučka a potpisao gradonačelnik dr. Milan Švarc i u apelu za ponovno otvaranje gimnazije je navedeno da bi to bilo ne samo od interesa za cijeli kraj već i radi eminentno državnog interesa.³⁶ Predstavka je proslijeđena banu, a ovaj uvažavajući razloge nije mogao drugo do li da podrži ponovno otvaranja gimnazije.

Ukidanje gimnazije je stornirano nakon što je delegacija sastavljena od Tome Jalžabetića, narodnog poslanika dra Vlade Malančeca, gradskog načelnika dra Branka Švarca, vlasnika virovskog mlina i trgovine brašna u Koprivnici Matije Peršića, komorskog vijećnika Mihovila Tomca i trgovca Milana Šheyera bila primljena kod kralja 26. kolovoza. Posebna delegacija sastavljena od narodnog poslanika i senatora dr. Vlade Malančeca, narodnog poslanika i senatora Tome Jalžabetića iz Đurđevca, načelnika grada Koprivnice dr. Branka Švarca, vijećnika Trgovačke komore Mihovila Tomca, virovskog mlinara i koprivničkog zastupnika Matije Peršića te koprivničkog trgovca Milana Sheyera je otišla iz Koprivnice kralju na Bled te su mu obrazložili da bi bila nanesena velika politička šteta stanovništvu cijelog kraja da gimnazija ostane zatvorena jer se djeca ne bi mogla drugdje školovati. Obecavajući mu poslušnost nagovorili su kralja da ukazom br. 27397 ponovno naredi otvaranje gimnazija 1. rujna 1932. ali su učenici umiješani u provalu u školu bili su primjereno kažnjeni.³⁷ Kralj je saslušao uglednike Koprivnice i odobrio da se gimnazija može nastaviti rad kao osmorazredna, što je izazvalo ogromnu buru oduševljenja u gradu i svečan doček delegacije po povratku s Bleda jer se vijest munjevitom brzinom raširila po gradu.³⁸

Naravno gimnazije je ostala i dalje pod strogom paskom policije i teško je bilo nje govati bilo koju hrvatsku disciplinu u povijesti ili književnosti. Radi nepažnje maknut je čak i ravnatelj prof. Dragutin Galijan,³⁹ koji je još 1907. položio profesorski ispit, i na njegovo mjesto dolazi Matej Potočnjak 5. listopada 1932. Sve se dakle izmijenilo. Što se dešavalo dalje sa Šeparovićem? Ukazom br. 17325 od 2. siječnja 1932. Ministarstva prosvjete Šeparović je umirovljen te devet i pol godina nije nigdje radio. Bavio se novinarstvom te je napisao više feljtonskih članaka u novinama. Napisao je i rad

"Hrvatski narodni život i običaji u Veloj Luci na Korčuli" koji je rad bio prihvaćen od Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti ali nisam vidjela da je ikada tiskan.⁴⁰

Što je radio Šeparović poslije odlaska iz Koprivnice. Možemo tvrditi da se nikako nije snašao poslije odlaska iz Koprivnice. Diktatura, apsolutna vladavina radikala do 1938. tjeraju ga da živi kao trgovački putnik, da luta zemljom da prodaje knjige i agitira za Hrvatskog Radišu.

Mnogo toga iz ovog vremena Šeparovićevog života ne znamo jer je ostavio malo pisanog traga. No činjenica je da je uvijek isticao hrvatstvo te mu je očito bila ideja i geslo "Bog i Hrvati" bliska. Ostavši bez namještenja Marko Šeparović luta zemljom i Europom.

Objavio je 1934. zbirku pjesama **Ljubav i domovina. Mornar i grlica. Razvoj jedne velike ljubavi**, Tisak Kuzme Rožmanića, Zagreb, 1934. Ovu zbirku pjesama posjeduje Nacionalna i Sveučilišna biblioteka u Zagrebu. Osim toga sačuvana je i jedna Šeparovićeva prigodnica pisana povodom imendana Luku Gavranicu na veleluškom posebnom dijalektu.⁴¹ U 1935. je objavio je prikaz rasprave Dinka Tomašića.⁴² Možda bi se tu i tamo još pronašao neki Šeparovićev prikaz ili pjesma, no to bi trebalo dobro istražiti.

Po svemu se čini da je svoj rad vezao uz rad društva Hrvatskog radiše koje je posredovalo kod namještanja siromašne hrvatske djece u obrt i trgovinu, što se može zaključiti po predgovoru knjige *Povijest Hrvata djedova unuku* jer spominje da je na poticaj slaviste Stjepana Ivšića, prof. dr. Eugena Sladovića tajnika Hrvatskog Radiše, dr. Stjepana Bosanca, nadzornika srednjih školama u Savskoj banovini te dr. Rudolfa Horvata koji je ostavši bez službe također surađivao s Hrvatskim Radišom ustrajao na pisanju Hrvatska povijest djedova unuku u desetercu.⁴³ Ovo je djelo zbir Šeparovićeve spoznaje sveukupne povijesti hrvatskog naroda, političke, crkvene, kulturne i gospodarske. Iskristio je tu svoje povijesno znanje odnosno spoznaje tadanje historiografije, a u izboru tema osjeća se jako utjecaj prof. Vjekoslava Klaića i Ferde Šišića koji su mu bili profesora dok je studirao. Utjecaj Klaića osjeća se u tome što se spominju i europski i svjetski povijesni događaji, premda je težište ipak na nacionalnoj povijesti. Ovu povijesnu pjesmaricu Šeparović je pisao 8 i pol godina, a prvi puta se za nju čulo u časopisu *Hrvatski Radiša* gdje je objavio neka pjevanja već 1935 godine.⁴⁴

Čitav ep Šeparović je objavio 1935. u vlastitoj nakladi i pod vlastitim imenom Marko Šeparović Velelučanin, iako je u Veloj Luci imao i nadimak Bogomoja a zbor zbirke pjesama Mornar i golubica zvali su ga i Mornar. Taj nadimak govori o njegovom karakteru. Šeparovićev "hrvatski poučno-junački narodnjački odnosno didaktično-herojski nacionalni ep bio je golem i imao je 302 stranice, 74 pjevanja i 8167 stihova, a djelo je bilo ilustrirano sa 68 crteža i slika od akademskog slikara Josipa Horvata. Crteži prikazuju pojedine ličnosti iz hrvatske povijesti kao i slike starih hrvatskih utvrda i očito se u izboru tog materijala Šeparović konzultirao s dr. Rudolfom Horvatom koji je 1928. objavio drugo izdanje svojih *Slika iz hrvatske povijesti*, zapravo prve slikovni-

ce kroz hrvatsku povijest. Ovaj knjiga koju je objavila Hrvatska pučka tiskara, bila je okosnica pisanja pjevanja Marku Šeparoviću koji je očito simpatizirao s Hrvatskom pučkom strankom do njenog ukinuća. Pjesmarica je prožeta domoljubnim duhom i profesor slavistike Matija Murko pohvalio je djelo ističući u svojem osvrtu da se vidi da je Šeparović htio ispjevati novi Kačićev *Razgovor ugodni naroda Slovincskoga* što svakako može biti poticajno.⁴⁵ Čini se da je djelo bilo doista dobro prihvaćeno jer je Šeparović uspio prodati 5.650 primjeraka.⁴⁶ Međutim usprkos tog relativno visokog tiraža i pojave dva izdanja te knjige danas nigdje nema a nema joj ni traga u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu ili Gradskoj knjižnici. Poput knjige Ive Pilara "Južnoslavensko pitanje" i ona je nestala kao i mnoge "politički nepoćudne knjige". Ja znam za tri očuvana primjerka od kojih se jedan nalazi u Sveučilišnoj biblioteci u Splitu kuda je knjiga došla iz biblioteke dr. Ante Trumbića kojemu je Šeparović ovu knjigu poklonio s posvetom.⁴⁷ Drugi primjerak se nalazi u Gradskoj knjižnici u Čakovcu. Naime poslije mađarske okupacije Međimurja 1941.-1944. od svih knjiga čakovačke Matičine knjižnice ostala je samo jedna jedina knjiga. Bila je to knjiga Marka Šeparovića *Hrvatska povijest djedov unuku* koja je nosila kataloški broj 219.⁴⁸ Treći primjerak za koji znam je u posjedu jednog umirovljenog sveučilišnog profesora čiji otac ju je kupio u Vinkovcima.

Šeparovićeva knjiga trebala je biti modernizirana Miočićeva knjiga koja je objavljena prvi puta 26. ožujka 1750. godine⁴⁹, i koja je postala narodni spomenar pjevana od narodnih guslača. Šeparovićeva knjiga je potonula u zaborav a poslije 1945. prvi ju je spomenuo korčulanski publicist i arheolog Marinko Gjiivoje u svojoj monografiji o otoku Korčuli u poglavlju "Korčulanski književnici".⁵⁰ Dr. Goran Kalogjera spomenuo je 1994. Šeparovića u knjizi *Hrvatsko pjesništvo na otoku Korčuli* ističući da Šeparovićovo djelo ima niz nedostataka počevši od isprazne retorike, tekstualne nesuvislosti, patetične i neiskrene domoljubnosti do nemaštovite simbolike i metaforike.⁵¹ Ova ocjena bi mogla stajati ako se ne pomišlja na vrijeme kada je knjiga objavljena. Bilo je to vrijeme vladavine Milana Stojadinovića koji je u metode koje su se počele primjenjivati u vrijeme diktature uključio i nove metode fašističke cenzure. Pored toga ne treba zaboraviti kakvo je životno iskustvo stekao Šeparović bacan kao profesor iz jednog dijela zemlje u drugi i onda kroz godine nezaposlenosti i stradanja.

Marko Šeparović je objavio još jednu knjigu. To su **Pisma neviđene ljubavi**, (Zagreb, 1940. Tipografija d.d.) pisana od 1937. do 1939. iz kojih se vidi Šeparovićovo lutanje po bosanskim rudnicima, po Hrvatskom Primorju, ali isto tako se vidi da je 1938. bio opet kod hrvatskih radnika u Belgiji kojih je tada bilo tamo 3-4.000 i kod kojih je vjerojatno prodavao i svoje knjige, iako su ti radnici u 80 % nepismeni. U 1939. ga nalazimo u Dubrovniku, odnosno Biogradu na moru. Ovaj rad je zanimljiv samo po onome što se može iščitati između redova, njegove patnje, dileme.

Supruga sa sinom i dvije kćeri živjele u Splitu, ali je sin rano umro. Kada je došla Banovine Hrvatska Marko Šeparović je kritizirao sporazumašku politiku dr. Vladka Mačeka s Beogradom i nije bio ponovno uključen u prosvjetni sustav iako je po svom

uvjerenju bio najbliži ideologiji Hrvatske seljačke stranke. Počela mu se raspadati i obitelj. Obje kćerke bile su simpatizerke komunista i Šeparović ih je prijavio vlastima, ljutit zbog njihovog pristajanja uz komunizam. No preživjele su progon.⁵²

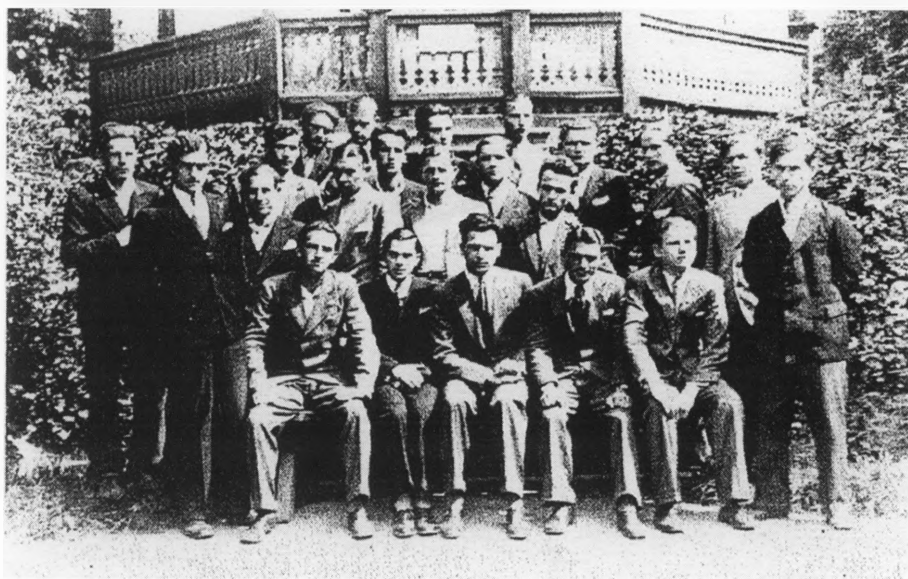
Šeparović je pak 22. studenog 1941. naredbom dr. Mirka Puka, ministra pravosuđa a u ime ministra nastave postavljen za profesora na dubrovačkoj realnoj gimnaziji u šestoj grupi a na temelju Zakona o činovnicima i Zakona o srednjim škola naredbom.⁵³ Dakako to nije trajalo dugo i već 1943. Šeparović je opet ostao bez mjesta, te radi u poljoprivredi. Prema podatku koje je prikupio dr. Franko Mirošević u Veloj Luci od neimenovane osobe 1946. je radio u Župi dubrovačkoj u vinogradu te je pao s ljestava i smrtno stradao.⁵⁴ Prof. Marko Šeparović nije bio veliki pjesnik ni publicista ni veliki izumitelj ali je ipak svojim radom podržavao domoljublje kao najvišu kategoriju svijesti jednog naroda koristeći se pri tome spoznajama povjesničara. No mislim da smo tek uklapanjem koprivničke priče došli do pune biografije Marka Šeparovića. Do pune spoznaje nisu došli ni veleluški ni koprivnički povjesničari. Uvijek je nešto nedostajalo, bilo prikrito i nedorečeno.

3.

Prof. Ivo Marinović. Za razliku od prof. Marka Šeparovića za kojeg danas zna malo Koprivničanaca prof. Ivo Marinović je svima poznat. Njegova bista je stajala pred osnovnom školom "Ivo Marinović", a pored toga Đuro Zatezalo i Tomislav Majetić objavili su o Marinoviću knjigu iz koje si uzimamo gotovo sve činjenice.⁵⁵ U knjizi je obrađen čitav život Marinovića i osobito njegovo suđenje nakon događanja u Koprivnici.

Koprivnička je gimnazija poslije događanja 1932. bila i nakon premještanja i otpuštanja profesora pod posebnom paskom prosvjetnih inspektora. Međutim profesori koji su imenovani profesorima koprivničke gimnazije u jesen 1932. bili su nepoznanica. To je i omogućilo da na koprivničku gimnaziju došao u jesen 1932. Bračanin Ivo Marinović i Ličanin prof. Ivo Serdar iz Gospića.⁵⁶ Obojica su bili odlični nastavnici i uskoro su uspjeli osvojiti učenike svojim izlaganjima koja su govorila o pravednom društvu. Međutim Ivo Marinović, profesor latinskog i grčkog jezika bio je otvoreniji propagator marksističke ideologije te je koristio primjere vezane uz život Julija Cezara ili braće Grakho za antidiktatorsku propagandu. A vrlo poučnih primjera iz antike bilo je mnogo. Išao je s đacima na izlete i koristio ova okupljanja za propagiranje komunizma. Budući da se to djelovanje odvijalo pod vidom društvenog rada vlasti dugo vrijeme nisu prepoznale Marinovićevo djelovanje. Bio je vrlo mlad, simpatičan, društven a pored toga imao je obitelj i radi toga dvije godine nije upadao oči dosta liberalnom društvu koje se je u to vrijeme oformilo u Koprivnici pod vodstvom gradonačelnika dr. Branka Švarca.

Ivo Marinović rođen je u Sutivanu na Braču 1905. godine. Djetinjstvo je proveo

Prof. Ivo Marinović sa đacima pred paviljonom u koprivničkom parku 1934. (Đ. ZATEZALO, MAJETIĆ, Ivo Marinović, str. 40).

u Šepurini na otoku Prviću gdje je pokopan veliki izumitelj Vrančić. Osnovnu školu polazio je u Sutivanu, a od 1916. do 1924. polazi splitsku klasičnu gimnaziju. Upisao je 1924. medicinu, ali 1926. prelazi na klasičnu filologiju. G. 1928. oženio se Splićankom Dinkom Delić te je želio emigrirati u Ameriku ali su zbog novaca zapeli u Parizu te se odatle vratili u Jugoslaviju i Marinović se od kolovoza 1928. do početka listopada 1929. našao u školi za rezervne oficire u Sarajevu i Mostaru. Dakako da je proglašenje diktature bilo za Marinovića spoznaja da se monarhistička Jugoslavija ne može federalizirati niti liberalizirati, pa napušta vojsku i zapošljava se početkom siječnja u Sinj, pripremajući se pomalo za ispite na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je i diplomirao 9. veljače 1931., te je osposobljen za profesora latinskog i grčkog jezika. Odmah dobiva premještaj u Požarevac, gdje je bila najveća kaznionica Srbije. Tu mu se rađa sin Josip koji umire već 13. rujna 1931. Traži premještaj i u studenom 1931. radi na valjevskoj gimnaziji gdje je ravnatelj Miloje A. Pavlović, komunist, koji je Marinovića i priveo komunistima, te je Marinović na ljetovanju u Sutivanu 1932. organizirao partijsku ćeliju.⁵⁷ Odlukom ministarstva prosvjete 16. rujna 1932. Marinović je premješten za suplenta na koprivničku gimnaziju koja je ostala bez polovice profesora te je počeo raditi 6. listopada 1932. U Koprivnici se zaposlila i Ivina sestra Marica ali se zbog "teške klime" vratila u Split zajedno sa sinom Dragom.

Ivo je svojim znanjem povijesti, književnosti i filozofije te prirodnih znanosti uskoro osvojio koprivničku omladinu. Bio je vedar i duhovit. Bio je od nastavnčkog savjeta zadužen za rad s mladima te je osnovao literarno društvo "Osvit", čiji je naziv uzet prema

naslovu istoimenog romana Šandora Ksavera Đalskog. S učenicima je sređivao knjige koprivničke gimnazije i uvijek koristio taj rad za proučavanje dubioznih pitanja koja su razdirala tadanje jugoslavensko društvo. Priređivao izlete u Zagreb radi posjećivanja kazališta i muzeja, ali i tvornica, ali novigradske i kalničke vinograde. Grafit "Dolje Jeftić", napisan na zidu željezničke stanice u Koprivnici 11. travnja 1934. doveo je do prijave komesarijata željezničke i pogranične policije u Koprivnici upravi koprivničke gimnazije, te je pojačana kontrola nad učenicima - vlakašima iz Podravine i Prigorja među kojima je Marinović osobito rado djelovao. Zna se da je prijateljevao s Mihovilom Pavlekom Miškinom koji upravi u to vrijeme piše svoju knjigu "Za svojom zvijezdom".⁵⁸

Povezao se preko đaka i s nekim Peterančanima i Hlebinčanima, osobito s otpuštenim učiteljem Josipom Mađerićem iz Hlebina te su se je na sastancima u Mađerićevoj klijeti u Plavšincu raspravljalo o mogućnostima Hrvatske seljačke stranke da pobijedi na izborima 5. svibnja 1935. uz uvjet da radnici i seljaci zajednički glasaju za Miškinu i Franju Gažija.⁵⁹ Krug njegovih simpatizera se svakodnevno širio ali je to širenje nosilo u sebi i opasnost da se konspirativan rad pretvori u javan politički rad koji je profesorima bio zabranjen. Pridobio Guida Ledinskog iz Novigrada Podravskog, Vladimira Valeša, Stjepana Grgaca iz Virja, i Ljudevita Gerovca i uskoro je imao vrlo velikog uspjeha u širenju teze da treba izmijeniti društveni i socijalni poredak u Jugoslaviji. Dijelio je omladini brošure koje su propagirale komunizam ali i hrvatstvo, pa je na pr. 1935. Koprivnicom kružio list *Hrvatski put* koji je izdavan u Baselu i u kojem je surađivao poznati hercegovački i zagrebački komunista Ivan Krndelj⁶⁰, a koji je širen među hrvatskim emigrantima u zapadnoj Europi.⁶¹ Marinovićev krug u Koprivnici se neprestano širio pri čemu je Marinović bio povezan s komunistima iz Zagreba. U toj vezi znatnu je ulogu imao student prava Stjepan Cimbrišak.⁶² Usprkos velike konspiracije Marinovićev rad u Koprivnici privukao je pažnju koprivničke policije. Uoči Jeftićevih izbora 1935. policija je pretresla stanove sumnjivih pa je pronađena ilegalna štampa a uhapšeni Josip Belčić, Josip Mađerić, Stjepan Cimbrišak, Franjo Tropšek i Stjepan Betlehem. Bio je uhapšen i Ivo Marinović 25. travnja 1935.⁶³ Marinović je odmah sproveden u Zagreb, a komunistički tisak među kojima je bila i *Seljačka borba* i *Proleter* jako su teretili zatvorene koji se baš i nisu slavno držali na policiji pa je čitava aktivnost Marinovića otkrivena, iako je Marinović negirao komunističku aktivnost tvrdeći da je djelovao kao antifašista i da je govorio o političkoj situaciji u zemlji i o potrebi da savez radnika i seljaka pobijedi na izborima u svibnju 1935. godine. Iako je predizborna aktivnost bila dozvoljena ipak je Marinović bio po nalogu bana Savske banovine dr. Ivana Kostrenčića odmah udaljen s gimnazije a odlukom br. 18825 od 31. svibnja 1935. i otpušten iz državne službe. Tadanji direktor gimnazije prof. Niko Milačić ispitao je mnoge učenike o Marinovićevom radu.⁶⁴ Učenici sedmog razreda Ljudevit Gerovac, Stjepan Grgac i Gvido Ledinski bili su izbačeni iz škole i izgubili su pravo polaganja ispita privatno, što znači da im je definitivno bilo onemogućeno dalje školovanje. Marinović, Betlehem, Belčić, Mađerić i Cimbrišak premješteni su 21. svibnja iz policijske uprave u Zagrebu a onda u

zatvor okružnog suda u Zagrebu, a suđenje je provedeno na bjelovarskom okružnom sudu kuda su svi zatvoreni prebačeni 24. svibnja 1935.⁶⁵ Već 8. srpnja 1935. podignuta je optužnica i na javnom suđenju u kolovozu 1935. prof. Marinović nije negirao svoje marksističko opredjeljenje.⁶⁶ Marinović je pri tome rekao da je sve činio samo zato kako bi pobijedila Mačekova lista kojoj su se pridružili i komunisti. Nije negirao svoj komunizam i radi toga je bio osuđen 9. kolovoza po Zakonu o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi na kaznu strogog zatvora od 7 mjeseci, na gubitak državne službe i na gubitak časnih prava građanina kroz dvije godine.⁶⁷ Na žalbu okružnog državnog tužioca u Bjelovaru kazna mu je povišena od Stola sedmorice na tri godina robije i četiri godine gubitaka časnih prava, a i Betlehemu je kazna udvostručena. Marinović je kaznu počeo izdržavati u Lepoglavi, gdje je zimi bilo strahovito hladno i na molbu gotovo svih Sutivanjana premješten je u Sremsku Mitrovicu gdje je već bila formiran "komunistički univerzitet" i gdje je položaj političkih zatvorenika bio znatno bolji nego u drugim kaznionicama jer su mogli, pa je Marinović s robije izašao marksistički bolje potkovan nego što je bio prije. Izdržavanje kazne završio je u Mariboru. Ukupno je u kaznionicama proveo 815 dana, a u istražnom pritvoru i zatvoru još 81 dan. Izašao je iz kaznionice 23. travnja 1938. kao izgrađeni komunistički funkcioner ali i potpuno sijed i bez zubiju koje su mu izbili žandari. Uglavnom živi u Sutivanu na Prviću i u Splitu gdje daje instrukcije.⁶⁸ Nije se mogao odreći ni političke aktivnosti pa surađuje s Veselinom Maslešom i organizira prve demonstracije u Supetru na Braču protiv mačekovca dr. Ivana Pernara.⁶⁹ zalažući se sada za beskompromisno rušenje postojećeg poretka. U 1941. uz pomoć Lee Goldsteina dobiva mjesto u karlovačkoj tvornici Podvinac. Bio je tu 1941. izabran za sekretara Okružnog komiteta KPH za Karlovac, te je surađivao s Vecom Holjevcem. Godine 1943. imenovan je tajnikom Povjerenstva CK KPH za Zagreb i sjevernu Hrvatsku, te je slan na opasan teren te je na jednom takvom jednom zadatku⁷⁰.

4.

Istina i zakašnjelo sjećanje. O događajima 1932. i 1936. na koprivničkoj gimnaziji nije se nigdje javno pisalo do 1940. godine iako su ti događaji morali ostaviti mučan dojam o nesigurnosti postojanja gimnazije koju je grad gradio vlastitim sredstvima i koju je smatrao svojim najvećim postignućem u ostvarenju boljeg života. "Slučaj koprivničke gimnazije" kako se nazivaju događaji koji su 1932. zadesili Koprivnicu nije prešao lokalne podravske granice, jer je tisak bio pod velikom kontrolom "...budno se pazilo da se nigdje u javnosti o tome ne čuje ni jedna jedina objektivna i pravedna riječ."

O događanjima na koprivničkoj gimnaziji se šutjelo iako su svi za njih znali. Tek 1940. u *Podravske novine* 27. siječnja 1940. navode se profesori koji su bili progonjeni 1932., jer se nisu povinovali diktatorskom direktoru Galijanu već su stali na strani učenika. Bili su to profesori: Ivo Kocijan, Ivo Klučka, Josipa Krušec, dr. Mijo Selec, Bog-

dan Babić,⁷¹ Marko Šeparović i Stjepan Malenica. Napisano je da su svi penzionirani, a najteže da je bio pogođen prof. Malenica koji je sa 10 godina i 8 mjeseci službe umirovljen iako je imao troje male djece, pa je dobio mirovinu od koje nije mogao živjeti. Neki su bili premješteni. Prvi je bio premješten Ivan Medved u Smederevsku Palanku. U svibnju su slična premještanja pod istim brojem dobili dr. Julije Makanec i prof. Vladimir Blašković.⁷² Dr. Makanec bio je premješten u Leskovac u Vardarskoj banovini, industrijski grad s jakom tekstilnom industrijom. Blašković je bio premješten u Plevlje u Zetskoj banovini t.j. Crnoj Gori, a onda mu je kasnije bila ograničena i sloboda na "školsko zavičajno područje", što je zapravo značilo da je bio interniran u Plevlju. Prilikom odlaska Blaškovića iz Koprivnice bila mu je pregledana i pretražena sva prtljaga. Dr. Julije Makanec morao je napustiti Koprivnicu usred održavanja mature, što je bilo krajnje neuobičajeno.⁷³ Nepoznati autor članka koji je objavljen 1940. u *Podravskim novinama*, a možda je to baš prof. Ante Neimarović, kaže da "...je tako to sve bilo. I kad se danas svašta voli da pripovjeda, a pomalo i laže, eto ovih nekoliko konstatacija, onako usput, kao mali prilog historijatu nedavne prošlosti i dokumenat prilika koje su srećom već iza nas", jer je autor očito mislio da je stvaranje Banovine Hrvatske riješilo ovako ružne stvari. Međutim stvari su se čudno razvijale i ličnosti iz 1932. imale su čudnu sudbinu. G.1940. dr. Julije Makanec je imenovan za vršioca dužnosti ravnatelja gimnazije u Bjelovaru, a umirovljeni profesor Malenica vraćen je kao profesor na gimnaziju u Sisak. Marko Šeparović udaljio se je od politike i nije iskoristio Banovinu Hrvatsku da se vrati na posao u neku gimnaziju. To je učinio tek krajem 1941. kada ga je na to natjerala situacija u obitelji koju je trebalo prehraniti. Poslije rata o događaju na gimnaziji prvi je pisao 1972. koprivnički novinar Vladimir Kuzel kojemu je prof. Ivan Dujnić, zamjenik direktora dao na uvid zapisnike nastavničkog savjeta.⁷⁴ A onda ponovno prof. Ante Neimarević i Dragutin Feletar. No oni ne navode Marka Šeparovića kao ideološkog voditelja ove akcije iako je to svakako bilo, što pokazuje da nije mogao dobiti službu niti na jednoj gimnaziji za vrijeme trajanja Kraljevine Jugoslavije bez obzira tko bio na vlasti.

Ivo Marinović bio je u socijalističkoj Jugoslaviji proglašen za narodnog heroja a onda je 27. srpnja 1950. postavljena na Trgu slobode u Koprivnici njegova bista i osnovna škola prozvana njegovim imenom.⁷⁵ Bio je omiljena tema učenika, novinara i povjesničara. Međutim nitko nije rekao da je Ivu Marinovića, nakon što je proživio užase robije i istražnog zatvora, trebalo štedjeti tijekom ustanka i da ga nije trebalo 1943. slati na najteže terene. Ivo Marinović bio je član Centralnog komiteta KPH i kao takav možda nije bio poćudan komunistima jugoslavenske orijentacije, jer Marinović je bio hrvatski komunist i poginuo je poput Augusta Cesarca, Ivana Krndelja, Ivana Gorana Kovačića možda upravo radi takvog opredjeljenja. Ivo Marinović bio je komunist kojemu je na srcu ležala Hrvatska a 1943. je već bilo jasno da ne postoji apsolutno slaganje između hrvatskih i jugoslavenskih komunisti. Hrvatski komunisti su željeli federativnu Hrvatsku, a jugoslavenski centraliziranu Jugoslaviju. Ovo razmimoilaženje došlo je do punog

izraza na Trećem zasjedanju ZAVNOH-a.

Loše je prošla i Koprivnica. Zbog komunizma koprivnička je gimnazija bila zatvorena i otvorena tek nakon godine dana i nakon dugog moljakanja koprivničkih političara.

BILJEŠKE:

1. Ante NEIMAREVIĆ, Koprivnička gimnazija, rukopis u posjedu obitelji dr. Hrvoja Neimarevića. ; Dragutin FELETAR, "Prilozi za povijest koprivničke gimnazije od 1906. do 1945. godine, *Podravski zbornik*, 5, Koprivnica 1979., str. 70-97.
2. Otac mu je bio Nikola, a mati Palma Petković. Krstio ga je u Vela Luci don F. Cetinić 16. lipnja 1891., a krsni kumovi su mu bili Ivo Sardelić Ivanov i Prosper Vučetić Dinkov. (Hrvatski državni arhiv, Ministarstvo Prosvjeta, kut. 368. - službeni dosije Šeparović Marko). Marko je imao nadimak Bogomoja jer je bio pobožan, Musa iz nerazjašnjenih razloga. Nadimak Mornar je dobio nakon što je 1934. objavio zbirku pjesama "Mornar i grlica".
3. Tihana LUETIĆ, "Studenti iz Vele Luke na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1874.-1914.," *Vela Luka 1874.-1914.* str. 63-65.
4. Olga Šeparović rođena je 1893. na Sušaku od oca Stipe i majke Ljube Mažuran. Vjenčao ih je opat Tito Horvat, a svjedoci su bili Nikola Bašić, gruntovničar i Mirko Franelić, pomoćni kapelan.
5. Kći Jelena, rođena 22. srpnja 1918. u općini dobroti krštena je u župnoj crkvi Sv. Mateja u Dobroti od don Josipa Malića, a kumovi su bili Marija Piskulić i Mirko Franelić. Studirala je 1941. Ekonomsko komercijalnu visoku školu u Zagrebu, Sin Krešimir, rođen 7. ožujka 1920. kršten je također u župnoj crkvi sv. Mateja a kumovali su Ilija Šoić, pomoćni kapelan i dr. Henrik Grbavčić, profesor. Studirao je medicinu. Sin Ivan, rođen 11. X. 1921. na Sušaku bio je kršten u crkvi Sv. Jurja na Sušaku i kumovi su mu bili Bogumil Grkinić i Franka Franelić, a krstio ga je poznati župnik Andrija Rački koji je pisao povijest Sušaka. Zna se da je Ivan polazio gimnaziju. Kći Nada, rođena 7. XI. 1922. u Srpskoj Požegi je završila šest razreda Prve ženske realne gimnazije u Zagrebu pa je nakon rada u Tržnom nadzorništvu završila krajem 1941. školu narodnog zdravlja u Zagrebu, te je radila 1945. kao laborant na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, odnosno poslije 1945. kao medicinski tehničar. Kakva je bila sudbina petog nezakonitog djeteta rođeno 1. srpnja 1938. i krštenog pod imenom Berigaj Vlaho nisam uspjela ustanoviti.
6. Očuvano je rješenje ministra prosvjete Svetozara Pribičevića od 11. svibnja 1925. koji Šeparoviće prevodi u sedmu grupu prve kategorije s 5.400 dinara položajne što znači da je u Bakru bio relativno dobro plaćen.. (Osobnik)
7. Čini se da je Marko Šeparović dobro proučio knjigu *Savremena Hrvatska* Milana Marjanovića koja je tiskana u Beogradu krajem studenog 1913. godine te je kao i on bio u početku Slaven i Jugoslaven ali je sve više počeo cijeniti povijesnu individualnost hrvatskog naroda. Uočivši

zapreke koje su se pojavljivale poslije ujedinjenja u stvaranju narodnog jedinstva Šeparović se odlučio udaljiti od potpunog jedinstva i zastupati hrvatstvo.

8. Osobnik.
9. O(žegović), "Ostvarenje izuma našeg srednjoškolskog profesora", *Podravske novine*, 17, 30. IV 1932, str. 3
10. *Hrvatski narod, (Koprivnica)*, 32, 3. VIII. 1924, str. 4. - Glasine o našoj gimnaziji.
11. *Koprivničke novine*, 5, 25. IX. 1927. i 20, 7. I. 1928.
12. *Hrvatski učiteljski dom*, 1927, str. 119. Ovaj list uređuje Ivan Tomašić i radi se o Savezu hrvatskih učiteljskih društava koji se nisu htjeli integrirati u Jugoslavensko učiteljsko društvo.
13. Galijan je 1930. objavio *Izvyještaju Državne realne gimnazije u Koprivnici za 1930. godinu* povijest Državne realne gimnazije od 1919. do 1930. godine.
14. KRUŠELJ, *U žrvnju državnog terora i ustaškog terorizma*, Koprivnica 2001., str. 108.-110. Tu su navedeni svi profesori i profesorice Koprivnice kojih je bilo 24. Iskazano je da su prije diktature HSS-u pripadali Marko Šeparović i dr. Julio Makanec. Demokratskoj stranci dakle i potpuno pouzdani ocijenjeni su Vilko Marković i Hermenegildo Juričić. Samostalnoj demokratskoj stranci pripadao je prije diktature Dragutin Galijan, Vjekoslav Ajhler, Tadija Bijić, Adam Marin, Alojzije Čudovan, dr. Vladimir Mošin, Vladimir Blašković, Ladislav Vučetić i František Nejedli učitelj gimnastike i većina s ove liste ocijenjeni su kao potpuno pouzdani. Hrvatskoj federalnoj stranci koja se navodi kao separatistička pripadao je prof. Ivan Kocijan, Lujo Šavor, prof. Ivo Klučka i Ljubica Branković. Kao nepouzdana su iskazani pripadnici Hrvatske pučke stranke prof., Bogdan Babić, dr. „Mijo Selec, prof. Stjepan Malenica, Franjo Dolenc. Van stranaka iskazani su prof. Josipa Krušec koja je predavala njemački i hrvatski, Marija Baj, Ivan Medved, Nada Dolenc, Ilija Krutikov, Olga Mošin i Branko Jagar. Stanje na gimnaziji bilo je s gledišta države alarmantno jer uopće nije bilo deklariranih srpskih radikala iako su se mnogi sakrivali u okviru Demokratske i Samostalne demokratske stranke kao što je pokazalo kasnije vrijeme.
15. Klučka je rođen u Iloku 30. IX. 1882. Održao se u Koprivnici do smrti a stradao je kao gradonačelnik u jednoj automobilskoj nesreći vraćajući se s jedne vatrogasne manifestacije. Pokopan je na koprivničkom groblju. Budući da nije nikog imao tko bi plaćao grobarinu, njegov je grob 70-iz godina dvadesetog stoljeća prekopan i iznajmljen drugome, a Klučkin križ od kovanog željeza dugo je vremena stajao naslonjen na zid grobne crkve sa stražnje strane da bi onda ipak Klučkino ime i prezime bilo upisano na nadgrobnu ploču s kojim je morao dijeliti grobno mjesto
16. M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Elementi županijskog sustava u samoupravama oblasti 1927-1929.godine. *Hrvatske županije kroz stoljeća*, Zagreb 1996, 113-122. ;Ista Stjepan Radić i Podravina u vrijeme oblasnih samouprava od 1927. do 1928., *Podravina*, 7, 2005., 48-80.
17. Franko MIROŠEVIĆ, "Počelo je 1918..., *Južna Dalmacija od 1918. - 1929. Izd. Školske knjige*, Zagreb 1992.
18. *Narodni val*, 210, 12. IX. 1928., str. 5. - Vela Luka. Pismo od 4. IX.
19. M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, - Grad Koprivnica i njegovi ljudi u vrijeme velike svjetske gos-

- podarske krize, *Podravina*, br. 11, Koprivnica 2007., 138-156. Prividnim priklanjanjem politici kralja grad Koprivnica uspješnije nego druga mjesta proživljava vrijeme velike svjetske krize.
20. M. ŠEPAROVIĆ, "O imenu Bihać", *Obzor*, 1931., br. 179, str. 2-3. Lopašićeva knjiga izašla je 1890. pa je to vjerojatno Šeparovićev rad iz studentskih dana koji je nadopunio i dotjerao za tisak.
 21. *Podravske novine*, 27. I 1940. br.....
 22. KRUŠELJ, str. 115.-119. Borić je bio izagnan iz svih srednjih zavoda u zemlji.
 23. Josip Korošec bio je Slovenac i u socijalističkoj Jugoslaviji je bio ugledni profesor arheologije u Ljubljani.
 24. Ivan Paprika je uzeo učešće u antifašističkom pokretu te je opisao mnoga događanja u Koprivnici, prisjetivši se i svojih profesora.
 25. Mijo Bzik, (Mučna Rijeka, 13. IX. 1907.- Zagreb, 21. VI. 1945.) bio je osumnjičen i radi umorstva direktora Jugoštampe Toni Šlegela. Bio je visoki dužnosnik NDH i Vojni sud Komande grada Zagreba osudio ga je na smrt.
 26. Željko KRUŠELJ, ., str. 106-107. - Izvještaj Okružnog inspektora u Varaždinu Odjelenju za državnu zaštitu.
 27. Prema zapisniku Slavko Borić, Franjo Jembrek i Vladimir Šavor kažnjeni su ukorom nastavnčkog savjeta, dok su drugi dobili ukor direktora. (V.KUZELE, "Kralj na katedri", *Glas Podravine*, 31. III. 1972., str. 8.) Neki od ovih kasnije su se uključili u sustav NDH.
 28. Dr. Julije Makanec (Sarajevo, 19. IX. 1904. - Zagreb, 7. VI. 1945.) Predavao filozofiju i njemački. Sudjelovao u bjelovarskoj pobuni kao gradonačelnik Bjelovara i proglasio već 8. IV. 1941. uskrснуće hrvatske države. Kao visoki dužnosnik NDH bio je osuđen od Vojnog suda Druge armije i strijeljan.
 29. *Koprivnički Hrvat*, 21. V. 1932., (citirano prema Ž. KRUŠELJ, str. 119.)
 30. D. FELETAR, Prilozi za ...str., 79-81.
 31. Isto.
 32. KRUŠELJ, str. 130-131.
 33. A. NEIMAREVIĆ, *Povijest koprivničke gimnazije, rukopis*. (Citirano prema bilj. 42 koju navodi D. Feletar. (D.FELETAR, Prilozi, str. 80)
 34. KRUŠELJ, str. 134.
 35. *Podravske novine*, 25, 25. lipnja 1932. - *Naš narod i naša gimnazija*.
 36. KRUŠELJ, str. 136.
 37. *Podravske novine*, 35, 3. IX 1932. *Povodom uspostave naše gimnazije*; KRUŠELJ, str. 143. ; FELETAR, Prilozi..., bilj. 44.
 38. *Podravske novine*, 25, 25. lipnja 1932., *uvodnik*.
 39. Prof. Dragutin Galijan, rođen 20. III: 1882., bio je profesor prirodopisa i zemljopisa i bio je prije 1929. član Samostalne demokratske stranke.
 40. Podatak iz osobnika.
 41. KALODJERA, n.dj., str. 103.
 42. M. ŠEPAROVIĆ, "Teorija o formaciji hrvatskog naroda". Prikaz rasprave Dinka Tomašića

- 'Formiranje vladajućih skupina (Cirkulacija elita) u ranijem društvenom razvitku Hrvata i Srba,), *Mjesečnik*, 1935, br. 8-9, str. 337-357.
43. M. ŠEPAROVIĆ, *Povijest djedova unuku, Zagreb 1936.*, Predgovor.
 44. M. ŠEPAROVIĆ, "Povijest Hrvata", *Hrvatski radiša*, br. 1, 16. I. 1935. , str. 6-7; br. 2, 6.II. 1935., str. 15. U to je vrijeme urednik lista bio dr. Juraj Veselić. I Viktor Živić objavio je odmah poslije Šeparovićeve pjesme članak "Stare slave djedovina", gdje opisuje starohrvatske crkve (br. 1, 16. I. 1935, str. 8-9, a objavljena je i Gundulićeva pjesma "Slobodi" (*Hrvatski Radiša*, br. 9, 17. IX. 1935., str. 107.) U broju 4 objavljena je Šeparovićeve pjesma "Večer " i članak "Sol".
 45. *Obzor*, br. 232, 8. X. 1936. djelo je pohvalio i slavist u Grazu Josef Matl.
 46. Osobnik.
 47. Franko OREB, Prof. Makro Šeparović-Bogomoja, (1891.-1946.), *Luško Libro*, 4, 1996., 102-103.
 48. Zvonimir BARTOLIĆ, 70.OBLJETNICA Matice hrvatske u Čakovcu., *Hrvatski kajkavski kalendar 2007, Čakovec 2007.*, 25.
 49. Kačić je svoje djelo napisao u srpskom desetercu a doživjelo je velik broj izdanja. Šime Vučetić, također Velelučanin, napisao je u narodnim stihovima *Dva svijeta*. No za razliku od Kačića i Šeparovića koji njeguju narodnu povijest Vučetić ima sklonosti prema socijalnoj diferencijaciji. Andrija Kačić Miošić ima tri spomenika: u Bristu Meštrovićev, te jedan u Makarskoj i repliku istog na početku Mesničke ulice u Zagrebu. Šeparovićevo djelo je zaboravljeno.
 50. Marinko GJIVOJE , *Otok Korčula*, Zagreb 1969., str. 274.
 51. G. KALOGJERA, *Hrvatsko pjesništvo na otoku Korčuli*, Rijeka 1994., str. 37.
 52. Podatak dobiven od dr. Franka Miroševića kojemu se za to srdačno zahvaljujem.
 53. Osobnik. Rješenje br. 7731-22. XI. 1941. Ministarstva nastave - odjela za srednje škole NDH. Vjerojatno je kod ovog ostavljenja pomogao prof. dr. Julijo Makanec koji je kao i Šeparović bio žrtva paljenja jedne slike kralja u jednoj učionici a koji je postao visoki ustaški dužnosnik..
 54. Telefonska informacija dr. Franka Miroševića 13. studenog 2006. Obećao mi je donijeti *Veleluško libro* br. 4.
 55. Đuro ZATEZALO, Tomislav MAJETIĆ, *Profesor Ivo Marinović. Monografija o revolucionaru*, Izd. Historijskog arhiva Karlovac, sv. 3., Karlovac 1975.
 56. Podravske novine, 38, 24. IV 1932. i 38, 24. IX 1932.
 57. Bio je antifašista i Nijemci su ga strijeljali u studenom 1941. u Kragujevcu.
 58. Đ. ZATEZALO, T. MAJETIĆ, n.dj., 31.
 59. Isto, str. 33.
 60. Isto, str. 172.
 61. M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, *Ivan Krndelj, radnički tribun*, Čitluk - Zagreb, 1988., Krndelj je poslije odlaska iz Sovjetskog saveza uređivao *Hrvatski put* u Švicarskoj.
 62. Cimabrišak je bio šezdesetih godina koprivnički odvjetnik.
 63. Đ. ZATEZALO, T. MAJETIĆ, n.dj., 35.
 64. D. FELETAR, Prilozi..., str. 89.
 65. Đ. ZATEZALO, T. MAJETIĆ, str. 39. Suočeni s mučenjima cijeli je Marinovićev rad razgo-

ljen.

66. Isto, str. 43-44. Rasprava je bila javna izuzev onog dijela kada je predočivan ilegalni materijal koji je bio po količini i značaju impresivan. Suđenje nije bilo pošteno jer su izjave đaka iznuđene prisilno a i sam Marinović je toliko mučen da si je već htio prerezati žile na ruci. Branitelji su mu bili Drago Gervais, Ivan Lebović i Miško Derkos. Zahvaljujući Đ. Zatezalu i T. Majetiću svi materijali sudskog postupka su objavljeni. (str. 157-193) Iz ovih materijala možemo analizirati i političku situaciju tadanje Koprivnice i zaključiti zašto je došlo do stvaranja lijevo orijentiranog HSS-a upravo na ovom području. Vidi se da su Marinović i đaci proučavali i djelo Ferdinanda Lasala "O suštini ustava" i Henri Barbussa "Intelektualcima", ali isto tako i brošure koje su stizale iz Sovjetskog saveza. (str. 161-162.) Marinović je očito bio marksistički orijentirani intelektualac.
67. Isto, str. 46. Cimbrišak, Belić i Mađerić bili su oslobođeni, a Stjepan Betlehem je dobio kaznu strogo zatvora od četiri mjeseca.
68. Đ. ZATEZALO, T. MAJETIĆ, n.dj., 57.
69. Isto, str. 57.
70. Isto, str. 57-58.
71. Bogdan Baić došao na koprivničku gimnaziju iz Tuzle i možemo pretpostaviti utjecaj dr. Ive Pilara i njegove knjige "Južnoslavensko pitanje". (*Koprivničke novine*, 32, 15. VIII 1926.) Baić je kandidat Hrvatske pučke stranke pokrenuo polovicom 1927. u Koprivnici list *Hrvatska Podravina* (*Koprivničke novine*, 50, 6. VIII 1927).
72. Blašković se godinama vrlo vješto poslije toga pritajio, pa je poslije rata bio čak i direktor Treće muške gimnazije u Zagrebu, gdje je bio nastavnik i prof. Tvrtko Ćubelić. Blašković je prema sjećanju Zlatka Crnkovića uvijek nosio leptir-mašnu koju u to vrijeme rigidnog socijalizma nije nitko nosio a vjerojatno je to bio znak njegovog neslaganja s postojećim sistemom, što je ipak izbilo na javu kada je kao prof. na Ekonomskom fakultetu surađivao u *Hrvatskom tjedniku* te je bio i on žrtva "Hrvatskog proljeća". Dakle ipak je bio nacionalist iako je to vrlo vješto prikrivao dugo godina. (Zlatko CRNKOVIĆ, *Prošla baba s kolačima*, Rijeka 2002, 201-202. Crnković baš nema najljepše mišljenje o Blaškoviću navodeći da je svakako bio karijerist. No da li su svi baš morali ići u emigraciju?)
73. Ž. KRUŠELJ, *U žrnju ...*, str. 348-349. - objavljen je pod br. 223 čitav članak iz *Podravske novine* od 27. siječnja 1940. bez komentara.
74. Vladimir KUZELE, "Kralj na katedri", *Glas Podravine*, 31. ožujka 1972. , str.8.
75. Jovo ROJČEVIĆ, Ivo Marinković u sjećanjima svojih učenika, *Podravski zbornik* 1976, str. 35-40.